

Blues o překonávání propastí

Text Milan Tesař (Radio Proglas)

Kořeny izraelského trumpetisty **Itamara Borochova** (* 1984) sahají mimo jiné do střední Asie. Jeho hudební záběr zahrnuje jazz, židovskou a obecně blízkovýchodní inspiraci i fascinaci hudbou západní a severní Afriky. Na aktuálním albu *Blue Nights* (recenze v únorovém čísle UNI) spolupracuje mimo jiné s newyorskou skupinou marockých hráčů Innov Gnawa. V poslední době Borochovo používá speciální nástroj schopný hrát intervaly menší než půltóny, zkonstruovaný přímo jemu na tělo. Jeho hráčské umění, postavené na překonávání stylových i kulturních bariér, si budeme moci vychutnat na třech březnových koncertech: 26. 3. v Jazz Tibet Clubu v Olomouci, 27. 3. v Praze v Jazz Docku a 28. 3. v Trutnově v rámci festivalu Jazzinec.

Hrajete jazz, ale současně se inspirujete židovskou a severoafrickou tradiční hudbou. Mají tyto žánry pro vás něco společného, nebo s nimi pracujete jako s protikladnými prvky, které se snažíte propojit?

Podle mne tyto žánry mají s jazzem mnoho společného. Rád si u různých druhů hudby všímám toho, jak moc je v nich důležitá improvizace. V různých typech lidové hudby se totiž nezávisle na sobě vyvinuly podobné a přitom rozdílné přístupy k improvizaci. Při hraní těchto různých stylů pozoruji jak rozdíly, tak podobnosti. Někde jsou si blízké interpretační přístupy, jinde je to práce s melodií nebo s harmonií. Někde se více pracuje s rytmem, jinde s celkovým pocitem. To vše mě inspiruje. Nikdy jsem nebyl typ člověka, který by si dopředu řekl: Chci vytvořit fúzi žánrů, smíchat prvky severoafrické, blízkovýchodní a afroamerické hudby. Snažím se jen tvořit co nejpřirozeněji a využívat přitom životní i hudební zkušenosti, kterými jsem si prošel. Hudba, kterou skládám a hraji, je vyústěním všech těchto zjištění i zkušeností.

Izraelská kultura je tavicí kotlík, plný různých stylů a žánrů. Který z proudů tradiční židovské hudby je vám nejbližší?

Jak víte, Židé byli po dva tisíce let rozptýleni po celém světě. Když se začali masově vracet na území dnešního státu Izrael, vznikl onen tavicí kotlík kultur. Smísili se Židé z Evropy, ze severní Afriky, ze středního Východu, z Etiopie, z Jemenu, z Indie. Předkové dnešních obyvatel Izraele žili více než tisíc let na různých místech světa a tam čerpali z místních kultur a přímo byli jejich nedílnou součástí. Pokládám za obrovské štěstí, že jsem mohl vyrůstat v tak bohatém kulturním prostředí. Mí předkové přišli do Izraele z Afghánistánu, Uzbekistánu, Lotyšska a Maďarska. Už to je docela bohaté rodinné zázemí. Vyrůstal jsem v Izraeli v Jaffě, což je multikulturní město. Velká část našich sousedů byli muslimové a nejbližší synagoga byla severoafrického typu. To vše tvořilo soundtrack mého dětství a spojilo se to do mé hudební identity.

Zmínil jste muslimské sousedy a synagogu. Vnímáte svou hudbu jako duchovní? A ovlivnilo vás obecně náboženství?

Hudba je mocná síla, která může být využita k naplnění duchovních potřeb člověka. Velmi se zajímám o to, co bychom mohli nazvat duchovními aspekty života a co nám pomáhá lépe porozumět světu kolem nás. Lidé se o chápání světa pokoušeli různým způsobem – je to na jedné straně věda, ale sám si myslím, že to, co nazýváme duchovno, lépe koresponduje s našimi pocity. S uvědoměním, že naše myšlenky mohou měnit svět. Samozřejmě mě ovlivnily filosofické texty, psychologie i kvantová teorie, ale důležitou roli hrály také posvátné knihy související s židovskou kulturou. Myslím, že všechny tyto mé zkušenosti se nějakým způsobem v mé hudbě odrážejí. Hudba je totiž nejabstraktnější formou umění, a tím pádem má obrovský vliv na naše emoce a podvědomí. Všechny ostatní umělecké disciplíny jsou méně abstraktní už proto, že zaměstnávají naše oči a mají pro nás konkrétní podobu. I z tohoto důvodu má hudba důležitou roli v tom, co nazýváme duchovno. V judaismu se říká, že hudba je jazykem duše. Melodie modlitby může mít větší sílu než samotná slova, protože přímo z duše vychází.

Na své album *Blue Nights* jste si pozval hráče severoafrického stylu gnawa. Jak jste se s touto hudbou seznámil?

První, kdo mi o hudbě gnawa řekl, byl můj otec Yisrael Borochov. Jednou, když jsem byl ještě chlapec, jsem sledoval na jednom televizním kanálu dokument o hudebnících z Mali a konkrétně o zpěvače Oumou Sangaré. V té době jsem o této hudbě vůbec nic nevěděl, ale fascinovalo mě to, doslova zasáhlo mou duši. Cítil jsem, jako by to byla hudba, která se dávno

odehrávala hluboko v mé mysli a teď vyšla na povrch. Byl to zvláštní pocit, který nedokážu přesně popsat. Chtěl jsem si tedy o hudbě západní Afriky dohledat další informace. Když to zjistil můj otec, dal mi CD s nahrávkami gnawské hudby, abych si je zkusil poslechnout. Bylo to album *Moroccan Trance 2: Sufi* s nahrávkami souboru The Gnoua Brotherhood of Marrakesh. Úplně mě to dostalo, protože to byl styl, který propojoval zápa-doafrickou estetiku s hudbou severní Afriky, kterou jsem znal ze synagogy. Tak jsem se s gnawou setkal poprvé. Druhé setkání proběhlo u nás v Jaffě v jednom hudebním klubu, jehož majitel se severoafrickou hudbou zabývá a sám ji dvakrát nebo třikrát týdně hraje. Díky němu jsem poznal chaabi, což je hudba hlavně marockých Berberů. A berberská pentatonika mi otevřela dveře do úplně jiného světa. Dostal jsem se tedy k marocké hudbě dvěma různými cestami. Dnes mě severoafrická hudba velmi inspiruje, ostatně jejímu studiu se věnuji už mnoho let, chovám k ní úctu. A jsem moc rád, že jsem si mohl jako hosty na své album přizvat vynikající hráče gnawy z New Yorku. Vytvořilo se mezi námi pevné pouto a já myslím, že naše spolupráce bude ještě pokračovat.

Jednou jste řekl, že svou hudbu pokládáte za „kmenové umění“ a že jste rád, když publikum na vašich koncertech tančí. Jakou roli ve svých skladbách tedy přisuzujete rytmu?

Rytmus je pro mne velmi důležitý, ale lidé pojem rytmu často špatně chápou. Spojují si jej se silnou intenzitou zvuku a s důrazem na bicí nástroje nebo perkuse. Já mám ale rád výrazný rytmus i u jemné hudby, u balad. Rytmus je pro mne král, celý náš svět je postaven na rytmu – na rytmu, otáčení Země kolem Slunce, na rytmu rotace Země kolem osy, na rytmu přílivu a odlivu. Rytmus tady byl odjakživa, není to lidský výmysl, stejně jako čas existuje nezávisle na lidech.

Na trubku jste začal hrát poměrně pozdě, předtím jste už ovládal kytaru nebo piano. Trubka jako čistě melodický nástroj má své limity. Cím je můžete vyvážit?

Trubka je ze všech nástrojů nejnáročnější na dokonalé zvládnutí techniky. Obecně žestové nástroje jsou velmi těžké. Z tohoto úhlu pohledu je to tedy velmi limitující, a to nejen proto, že nejde o polyfonní nástroj. Jako náhradu za tyto těžkosti vám však trubka dává zvuk, který ničím jiným nenahradíte. Charismatický zvuk, který vám tryská přímo z duše. To ale opět souvisí s tím, jak náročné je zahrát na trubku jediný čistý tón. Není divu, že trubka byl oblíbený nástroj na dvorech králů. Já se jí musím věnovat mnoho hodin denně, stále cvičím a zdokonaluji se, abych na ni hrál opravdu dobře.

Co je na tom úplně nejnáročnější?

Pro mne byl od samého počátku největším problémem tónový rozsah. S tím, abych byl schopen hrát v plném rozsahu, jsem bojoval řadu let. Vyžadovalo to totiž tvrdou disciplínu, kterou jsem jako mladý neměl. Jako kluk jsem byl líný, nebavilo mě cvičit stupnice. Byl jsem sice nadaný, ale techniku hry jsem nezvládal. Opravdu dřít jsem začal až po dvacátých narozeninách a trvalo mi asi deset let, než jsem se dostal do situace, kdy jsem si opravdu mohl říct, že nástroj ovládám. Výhodou je, že jsem si svou techniku vybudoval sám až jako dospělý a že přesně vím, co a proč musím udělat, abych byl schopný zahrát to, co zahrát chci. Díky tomu jsem také schopný tuto svou metodu předat dalším hráčům. Nepřišlo to přirozeně, musel jsem se to nadřít. Ale jsem za to vděčný, protože dnes své poznatky předávám během mistrovských kursů nebo na soukromých hodinách svým studentům a mám jako učitel úspěchy.

V jednom starším rozhovoru jste zmínil vývoj nového prototypu trubky se čtvrtým ventilem, která umožní hrát mikrotóny ještě snáz než nástroje, které vyvinuli Don

Ellis nebo Nassim Maalouf. Víte, že na tento nástroj už hrajete. Můžete popsat, v čem je jiný?

Trubku, na kterou hraji, pro mne zhotovil David Monette, jeden z nejlepších výrobců těchto nástrojů všech dob. Zmíněný Don Ellis byl jedním z prvních, kdo sestrojili trubku se čtvrtým ventilem, krátce po něm postavil podobný nástroj Nassim Maalouf – na jeho trubku hraje jeho skvělý talentovaný syn Ibrahim Maalouf. Moje trubka se od jejich nástrojů liší v několika ohledech. V první řadě je čtvrtý ventil umístěn víc vpravo a já na něj hraji malíčkem pravé ruky a nikoli levým ukazováčkem. A dále můj nástroj je zkonstruovaný přímo mně na míru, pro mé specifické potřeby. Je to krásný nástroj a já si práci s ním opravdu užívám. Otevírá mi obrovskou škálu nových možností.

Používáte trubku i při komponování, nebo skládáte u klavíru?

Nejčastěji skládám u klavíru. Často se mi také stane, že hudbu nejprve jen tak slyším ve své hlavě. Pak spěchám ke klavíru, abych si ten nápad přehrál. Když zrovna nemám piano v dosahu, zaznamenám si nápad do telefonu, případně jej napíšu na kus papíru. Ale jinak tedy používám klavír, což byl ostatně druhý nástroj, na který jsem se učil. Od tří let jsem hrál na housle a klasické piano jsem studoval od svých šesti let. Teprve pak jsem přešel na kytaru a později na trubku. Klavír dál zůstává důležitou součástí mého hudebního světa, především při komponování.

Hrajete své nové kompozice nejprve na koncertech, nebo je napřed zaznamenáte na albech a teprve pak s nimi jedete na turné?

To je různé. Někdy přinesu novou skladbu na zkoušku nebo přímo na koncert. Naopak pokaždé, když jsem točil album, jsem do studia přišel i s úplně novým materiálem, který jsem předtím nikdy veřejně nehrál. U některých skladeb cítím, že potřebují být častěji hrány, než je zaznamenám. A jindy vsázím na spontaneitu prvního náběru. Používám tedy obě metody.

Co přesně má vyjádřit název vašeho aktuálního alba *Blue Nights*? A považujete toto album za konceptuální dílo?

Blue Nights je původně název jedné ze skladeb. Vyjadřuje náladu, kterou ve mně ta kompozice evokovala. Představuji si noc, v níž člověk medituje, rozvažuje o světě kolem sebe. Modrá je barva moře a nebe, je to léčivá barva, ale také barva blues. A blues je to, co – slovy Arta Blakeyho – nám smývá z nohou prach každodenního života. Blues je způsob, jímž přeměňujeme melancholickou náladu v radost. To vše se v názvu *Blue Nights* odráží. A ano, to album je pro mne konceptuální z několika důvodů. V jednotlivých skladbách se opakují hudební motivy a variace na ně. Vše pak spojují základní témata, kterými jsou strach a odvaha, překonávání propastí mezi kulturami a mezi lidmi, hledání styčných prvků. Tato témata najdete napříč celým albem.